

'Als jij vindt dat dingen anders, **beter** moeten, dan zul **jij** dat **als leraar** voor elkaar moeten krijgen.'

een portret van
Johan de Roo
leraar
scheikunde

Persoonlijk

[Personalia](#)

[Leraar en huisman](#)

[Met pensioen](#)

Personalia

Ik ben Johan de Roo, leraar scheikunde aan het Leidsche Rijn College in Utrecht. Ik ben getrouwd met Marijke en we hebben twee kinderen: Jan-Jaap en Annemieke. Beiden zijn het huis uit, sinds ze gingen studeren. Nu doen ze allebei iets met scheikunde. Dat zit dus kennelijk wel bij ons in de genen. Mijn vader was ook leraar en mijn oudere broer eveneens.

Ik woon in Driebergen, op zo'n 20 kilometer van de school. Ik ga daar met de fiets heen, altijd, elke dag, weer of geen weer. En dat bevalt me goed.

Leraar en huisman

Ik heb altijd parttime gewerkt. Mijn vrouw werkte ook, als orthopedagoog. We voedden samen de kinderen op en we verdeelden heel bewust en heel precies de daarmee samenhangende taken en werkzaamheden. Vandaar mijn keuze voor een beperkte werkweek op school. Toen ik een tijdje conrector was, werkte ik wel iets meer dan ik eigenlijk wilde, maar daarna werd dat weer drie dagen per week. Ik denk dat ik daarvan op dit moment zo ongeveer één dag lesgeef, voornamelijk in de bovenbouw van het vwo. De andere twee dagen ben ik schoolopleider en docentbegeleider.

Met pensioen

Ik ben van 1945, nu dus 63 jaar. Of ik binnenkort met vervroegd pensioen ga? Dat weet ik nog niet. Ik zou het wel kunnen doen, ik zou wel mógen. Maar het werken bevalt me nog steeds prima, ik heb nog niet zo'n zin in pensioen. Dus heb ik in ieder geval besloten ook volgend jaar door te werken op mijn school. Daarna zien we wel weer verder.

Opleiding & loopbaan

Overzicht opleiding
Overzicht loopbaan
Van MBO naar Canada
Vooral leraar
Schoolopleider en docentbegeleider

Overzicht opleiding

. doctoraal scheikunde, universiteit Utrecht

Overzicht loopbaan

. twee jaar mbo, opleiding apothekersassistenten
. bijna dertig jaar havo/vwo, leraar scheikunde

Van MBO naar Canada

Ik heb scheikunde gestudeerd aan de Universiteit van Utrecht. Tijdens mijn studie heb ik stage gelopen op een middelbare school. Dat was vrij uniek, daarmee was ik toen een van de eersten. Echte, officiële stages voor alle aanstaande leraren bestonden toen nog niet. Na mijn doctoraal examen ben ik eerst een paar jaar in het onderwijs (MBO) gaan werken. Daarna heb ik anderhalf jaar gewerkt aan de Universiteit van Calgary in Canada. Ik gaf er onderwijs en deed er onderzoek, als aanloop naar een promotie. Dat vond ik erg leuk, maar ik ontdekte toch dat ik dat niet mijn hele leven zou willen doen. Dus keerde ik terug naar Nederland en ging ik het middelbaar onderwijs in om daar tot op de dag van vandaag te blijven.

Vooral leraar

Ik ben altijd leraar scheikunde gebleven. Daar ligt mijn passie. Wel ben ik zo'n twaalf jaar – in een duobaan met een collega – conrector voor de bovenbouw geweest. Voor een deel betekende dat een hoop regelwerk, roosters maken en zo. Maar het betekende ook een hechte samenwerking met de mentoren van met name havo4 en havo5. Dat is me prima bevallen. Ik kon het ook wel goed, geloof ik. Maar na twaalf jaar, bij gelegenheid van een schoolreorganisatie, ben ik toch heel bewust en heel vrijwillig uit de schoolleiding gestapt. Ik had dat regelwerk toen wel gezien. Bovendien had ik niet echt de ambitie om hogerop te komen in het schoolmanagement, en eerlijk gezegd vond ik mezelf daar ook niet zo geschikt voor. Ik ben niet hard genoeg voor andere mensen en zeker niet voor collega's. En dat moet wél, schijnt.

Schoolopleider en docentbegeleider

In plaats van conrector ben ik toen - nog steeds naast mijn scheikundelessen - schoolopleider en docentbegeleider geworden. En dat ben ik tot op heden.

Leraarschap

Waarom leraar
Inspirerend voorbeeld
Mooi vak met één nadeel
Nooit klaar
Een goede leraar
Pedagogische competentie
Opvoeden hoort erbij
Respect en belangstelling
Didactische competentie
Vak of leraarschap
Vakkennis
Klassenmanagement

Waarom leraar

Dat ik ervoor koos om leraar te worden, heeft ongetwijfeld met mijn afkomst te maken: mijn vader was leraar, mijn broer ook. Die vertelden thuis verhalen over wat ze allemaal meemaakten. Doorgaans enthousiaste verhalen. Soms hoorde ik ook wel over vervelende dingen en over problemen, maar ik kreeg altijd mee dat er dan creatief gezocht werd naar oplossingen. In die positieve sfeer ben ik opgegroeid: als je in het onderwijs zit, heb je mooi en waardevol werk.

Inspirerend voorbeeld

Een sleutelfiguur voor mijn keuze voor het leraarschap is zeker ook de leraar scheikunde geweest bij wie ik stage liep. Dat was een enorm inspirerende leraar, die in staat was om bijna ongemerkt kennis over te dragen en leerlingen te motiveren. Hij was een beetje vooruitstrevend voor die tijd. Hij had zijn klas bijvoor-

beeld opgesteld in een u-vorm. Maar het belangrijkste, het inspirerendste was toch zijn manier van lesgeven. Hij bracht de stof, ook moeilijke stof, over door verhalen te vertellen, alsmaar verhalen. Daar koppelde hij dan van alles aan vast: actuele gebeurtenissen, alledaagse ervaringen van leerlingen, enzovoort. Op die manier zorgde hij dat zijn leerlingen van alles leerden zonder dat ze in de gaten hadden dat ze aan het leren waren. Ik vond dat fantastisch om te zien. Dat wou ik zelf ook wel kunnen. Dat heeft me ontzettend geïnspireerd.

Mooi vak met één nadeel

Ik sta nog steeds achter mijn keuze van toen. Ik heb er nooit spijt van gehad. Ik ben nog steeds enthousiast voor dit mooie vak. Natuurlijk niet elke minuut van elke dag. Het beroep van leraar heeft ook zo zijn minder plezierige kanten. Zo vind ik nakijken een crime. Vreselijk. En dus heb ik nooit zo veel repetities gegeven. En dus laat ik leerlingen niet bij alle practica verslagen inleveren. En dus verdoe ik mijn tijd ook niet met het nakijken van huiswerk of met het administreren van wie wel of niet dat huiswerk gemaakt heeft. Ik geef wel huiswerk op, maar of ze dat wel of niet gedaan hebben, dat blijkt wel bij de bespreking van het opgegeven werk. En hebben ze er dan met de pet naar gegooid, dan spreek ik ze daarop aan. Dat zijn zo mijn manieren om dat vreselijke nakijkwerk een beetje in de hand te houden. Helemaal ontkom je er natuurlijk niet aan, en dan doe je het ook, dan corrigeer je eindeloos - maar met liefde voor de goede zaak - je repetities en proefwerken. Maar leuk wordt het nooit. Niet voor mij tenminste.

Mijn hekel aan nakijken heeft er trouwens ook toe geleid dat ik driftig op zoek ben geweest naar andere werkvormen, naar andere toetsvormen. Groepswerk, dingen nabespreken in kleine groepjes, uitgebreide uitwerkingen die ik uitdeel, presentaties zijn daar voorbeelden van.

Nooit klaar

Soms denk ik ook wel eens dat het leraarschap nog een wat fundamenteler nadeel of minder mooie kant heeft: het gaat altijd maar door, het is nooit klaar. De ene klas is net met een diploma de deur uit of de volgende klas zit al weer klaar. Je klus is eindeloos. Je kunt nooit zeggen: mijn project is – wel of niet met succes - afgerond, nu ga ik aan een nieuw project beginnen.

Maar als ik dit zo zeg, heb ik er meteen mijn twijfels over: is dit écht een nadeel of een minder mooie kant van het leraarschap? Is dit niet inherent aan het vak? Hebben andere beroepen er niet evenzeer mee te maken? En zijn er, welbeschouwd, in het onderwijs toch niet voortdurend nieuwe projecten, andere dingen, ontwikkelingen, vernieuwingen?

Een goede leraar

Het is natuurlijk een onmogelijke vraag of ik een goede leraar ben. Dat zeg je niet zo maar van jezelf. Maar als er aangedrongen wordt, dan zeg ik: ik ben niet ontevreden over mezelf als leraar. Ik vind dat ik leerlingen goed aan het werk kan krijgen, dat ik ze kan motiveren.

Maar van de andere kant ben ik ook wel ontevreden. Soms pakken dingen verkeerd uit, soms merk ik dat ik verkeerd gereageerd heb. Daar ben ik dan ontevreden over. Maar dat betekent dan in mijn geval wél dat ik meteen op zoek ga naar verbeteringen, naar

hoe het anders moet.

Als schoolopleider zeg ik vaak tegen de studenten: als jij vindt dat dingen anders, beter moeten, dan zul jij dat als leraar voor elkaar moeten krijgen. Problemen met leerlingen, problemen in de klas oplossen gaat niet vanzelf en de oplossingen komen ook meestal niet van elders of van anderen: jij als leraar moet het doen.

Ik vind mezelf, om zo te zeggen, dus wel een goede leraar. En dat zit 'm voornamelijk in: kunnen en willen luisteren naar leerlingen, open staan voor signalen van leerlingen.

Zo heb je af en toe van die behoorlijk begaafde leerlingen in je klas. Die vervelen zich, die gaan zich negatief gedragen, dat worden lastpakken. Dan kun je als leraar twee dingen doen: je kunt dat gedrag aanpakken, corrigeren. Maar je kunt ook eens wat verder kijken, naar de oorzaak van dat lastige gedrag. En dan vervolgens daar iets aan doen. Op die manier gaat ook zo'n hoogbegaafde, lastige leerling de klas uit met het gevoel: ik ben niet zo maar op school geweest, omdat het moest, nee het was zinvol. Zo heb ik me aangeleerd dat soort leerlingen bijvoorbeeld in te zetten bij het voorbereiden van practica. Ik zeg ze dan dat de klas over bijvoorbeeld twee weken over onderwerp x een practicum moet doen. Ik geef hun dan de opdracht dat practicum grondig voor te bereiden, met opdrachten en al, en dat practicum ook feitelijk uit te voeren. Dat gaat meestal erg goed, die lastige, slimme leerlingen vinden het fantastisch om te doen. En hun verveling is over.

Pedagogische competentie

Een leraar moet op een aantal punten competent zijn om zijn taak goed uit te voeren. Voor mij springen de pedagogische en didactische competentie er dan uit. Dat zijn de belangrijkste, en ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Als puntje bij paaltje komt, als het erom gaat, dan is dat pedagogische voor mij zelfs belangrijker dan het didactische, heb ik gemerkt. Als de sfeer in een klas niet goed is, als er problemen zijn met leerlingen, dan doe ik daar eerst iets mee, dan leg ik de les desnoods stil en probeer ik, al dan niet samen met de leerlingen, oplossingen te vinden. Daarna ga ik pas weer door met de scheikunde. Wat dat betreft, heeft het pedagogische dus prioriteit. Een briljante professor die álles van een vak of een onderwerp weet, maar zich totaal niet bekommert om zijn leerlingen of studenten, zo iemand vind ik geen goede leraar.

Opvoeden hoort erbij

Ik vind het ook geen probleem heel bewust met opvoedende, pedagogische dingen bezig te zijn. Ik vind dat dat bij je taak hoort. Ik pik het niet als leerlingen onderling of naar anderen toe onbehoorlijke taal gebruiken (woorden als kut en dergelijke) of vloeken. Ik zeg daar altijd iets van. En ik doe het zelf natuurlijk ook niet. Ik sta niet toe dat leerlingen met een pet op in de klas zitten, onbeleefd zijn, ruw met het meubilair omgaan en dergelijke. Ik ben daar heel duidelijk in en het levert me zelden problemen op. Ik leg, als het nodig is, wel uit waarom ik dat allemaal doe en vind: dat het te maken heeft met onderling respect. Zo ben je inderdaad bezig met waarden en normen, met opvoeding.

Respect en belangstelling

Respect betekent dat je de anderen waardeert zoals ze zijn. Dat is

een belangrijke eigenschap van een goede leraar, maar het is ook de basis van goede menselijke verhoudingen. Ik vind dan ook dat respect samenhangt met belangstelling. Gewone, menselijke belangstelling voor elkaar.

Ik herinner me van jaren geleden dat er een aantal leerlingen waren die niet kwamen opdagen als het Suikerfeest was. De volgende dag riep ik ze dan ter verantwoording: 'Waar was je, waarom was je niet op school?' Ik besepte toen niet dat het Suikerfeest voor die leerlingen een uitstekende reden was om niet naar school te gaan. Ik besepte toen niet dat mijn terechtwijzing een gebrek aan belangstelling betekende, een gebrek aan respect voor mijn moslimleerlingen. Ik heb daar veel van geleerd. Sindsdien maak ik die fout niet meer. Sterker nog: sindsdien span ik mij in om ook op school iets met het Suikerfeest te doen.

Laatst had ik nog een ander voorbeeld. Ik zat als docentbegeleider bij een aardrijkskundeles: een klas vol witte kinderen en op de achterste rij twee Marokkaanse jongens. De docent had het op een gegeven moment over Marokko. De twee jongentjes op de achterste rij veerden op en riepen enthousiast: 'Daar komen wij vandaan.' Maar de docent gaf geen krimp en ging ijzerenheinig door met de les. De jongetjes schrompelden ineem en lieten zich de hele les niet meer horen.

Slechte docent? In ieder geval een gemiste kans van de docent om wat belangstelling, wat respect te tonen. 'Had ze iets laten vertellen over Marokko', denk ik dan. 'Had prima in de les gepast en het had de twee jongens een mooie, motiverende oppepper gegeven.' Jammer.

Respect hebben en belangstelling tonen. Daar gaat het veelal om. Dat zijn belangrijke lerarenvaardigheden. Als iemand vaak te laat komt, heb het daar dan met die leerling over. En niet alleen om dat ongewenste gedrag te veranderen. Ook om te laten zien dat je wil weten wat er aan de hand is, wat het probleem is. Om je belangstelling voor die leerling te tonen.

Complimenten geven is een andere manier van respect tonen. En ook heel belangrijk. Zeg eens wat vaker tegen een leerling waarin hij of zij goed is. Ga er samen eens voor zitten om zijn of haar sterke kanten boven water te krijgen. Respecteer de favoriete leerstijl van een leerling, dwing hem of haar niet om op andere manieren te leren.

Didactische competentie

De kernvraag bij de didactische competentie van een leraar is: hoe krijg je het voor elkaar dat leerlingen -in mijn geval - scheidkunde leren? Welnu, mijn aanpak in het algemeen bestaat uit drie componenten.

Ten eerste ben ik erop uit om leerlingen nieuwsgierig te maken. Dat is de basis. Alle leren komt voort uit nieuwsgierigheid. In de praktijk maak ik leerlingen vooral nieuwsgierig door koppelingen aan te brengen met de dagelijkse praktijk, met de leefwereld van de leerlingen. Dat is de tweede component van mijn aanpak. En de derde is dat ik bewust aandacht besteed aan het leerproces. Ik laat leerlingen ontdekken wat leren is, ik laat ze zien wat het nut en het leuke van leren is: 'Een paar weken (maanden) geleden stond je op dat punt, toen wist je dit en dit wél, maar dit nog niet.

Nu sta op dit punt, je bent nu verder, je kent verbanden, je snapt wat er gebeurt, je hebt kortom geleerd.

En wat er bij deze drie componenten nog bijkomt, is natuurlijk mijn eigen enthousiasme voor het vak. Dat is uiteraard ook van wezenlijk belang.

De didactische kennis en vaardigheid van een leraar is méér dan de stof behandelen aan de hand van een boek. Een boek is een hulpmiddel, niet méér dan dat. Het echte werk komt van de leraar. Zo vind ik het uitermate belangrijk aan te sluiten bij de actualiteit, bij wat er nú in de wereld gebeurt, bij nieuwe ontwikkelingen, enzovoort.

Ik hou mijn leerlingen voor dat het doel van mijn scheikundeonderwijs is dat ze artikelen uit de zaterdagse bijlage van de Volkskrant kritisch kunnen lezen, dat ze snappen waar die over gaan, dat ze feitelijke en redeneerfouten kunnen zien, dat ze er een oordeel over hebben. Om die reden maak ik de meeste van mijn repetities ook aan de hand van zo'n artikel. Ze moeten dat dan lezen en op basis daarvan dan wat relevante vragen beantwoorden of opdrachten maken. Leerlingen moeten vaak wel even wennen aan die aanpak, die wat afwijkt van de aanpak van het boek. Maar het lukt meestal wel. En ik ben ervan overtuigd dat ze zo méér en beter leren. En het is ook wel motiverend en leuk voor leerlingen om te ontdekken dat scheikunde iets te maken heeft met het blonderen van Wilders' haar of met een nieuw vaatwasmiddel.

Vak of leraarschap

Ik ben natuurlijk scheikundeleraar geworden, omdat dat mijn vak was. Dat had ik gestudeerd, vandaaruit ben ik leraar geworden. Ik ben enthousiast voor mijn vak, ik vind het belangrijk. En toch is dat vak niet het állerbelangrijkste, geloof ik. Het is tot op zekere hoogte inwisselbaar. Ik kan me prima voorstellen dat ik leraar wiskunde zou zijn, of natuurkunde, of aardrijkskunde. Natuurlijk zou ik dan heel veel verstand moeten hebben van wiskunde, natuurkunde of aardrijkskunde. Maar het is niet zo bij mij dat scheikunde op de allereerste plaats komt en dan pas het leraarschap. Eerder andersom dus.

Vakkennis

Dat de commissie Rinnooy Kan aan de minister geadviseerd heeft om vakinhoudelijke verdieping beter te belonen, daar ben ik heel gelukkig mee. De loopbaanontwikkeling van leraren wordt dan direct gekoppeld aan het lesgeven zelf. Er komen carrièreperspectieven buiten de managementfuncties om. Wie zichzelf vakinhoudelijk wil verdiepen, wordt daar in ieder geval financieel voor beloond. Ik kan uit eigen ervaring zeggen dat het heel verrijkend is om je vakinhoudelijk te blijven ontwikkelen. Hoe meer opleiding, hoe beter, lijkt mij.

Kortom, ik vind het belangrijk dat leraren een gedegen vakinhoudelijke kennis hebben. Maar ik ervaar in de omgang met aanstaande leraren, studenten dus, dat de hoeveelheid vakinhoudelijke kennis afneemt. Dat geldt in ieder geval voor de tweede-graadsstudenten, bij ons de studenten van de Hogeschool Utrecht. En dat is des te schrijnender omdat er tegenwoordig op school juist méér, diepere, bredere vakkennis gevraagd wordt. Door het

onderwijs in domeinen, door geïntegreerde aanpak van oude schoolvakken wordt er bijvoorbeeld van een leraar biologie ook verwacht dat hij behoorlijk verstand van natuurkunde heeft, een brede kennis dus. En dat valt bij aanstaande en nieuwe leraren vaak wat tegen, vind ik. Daar zou op de opleiding meer aandacht aan geschonken moeten worden. Natuurlijk, daar staat tegenover dat de nieuwe generatie misschien wat beter is op het gebied van allerlei vaardigheden. Maar ik vind vakinhoudelijke kennis toch de basis, de conditio-sine-qua non.

Praktisch merk ik dat bijvoorbeeld bij het maken van repetities of proefwerken. Daar hebben de studenten bij ons grote moeite mee: een mooi, leuk, goed proefwerk maken. Met goede vragen naar begrip. Meestal nemen ze dan van a tot z een voorgekookte repetitie over uit de docentenhandleiding. En ze gebruiken dan bij het nakijken de (soms) foute antwoorden uit diezelfde docentenhandleiding, zonder het zelf in de gaten te hebben. Dat duidt volgens mij op een tekort aan kennis.

Ik vind het geen enkel probleem, en ook geen schande, als een leraar af en toe met zijn mond vol tanden staat. Als een slimme leerling met een kritische vraag of terechte opmerking komt, mag de leraar best zeggen: 'Dat zou ik niet weten, dat ga ik voor je uitzoeken of opzoeken.' Maar er moet wel een solide basis aan kennis aanwezig zijn bij leraren. En een leraar scheikunde moet ook zijn rekenvaardigheid op peil hebben, om maar iets anders te noemen.

De praktijk in de klas

[De gemiddelde les](#)

[Huiswerk](#)

[De leerlingen motiveren](#)

[Differentiatie](#)

[Afwisseling](#)

[Lesvoorbereiding](#)

[Kennismaken met de klas](#)

[ICT](#)

De gemiddelde les

Als er gevraagd wordt hoe een gemiddelde les er zo'n beetje uitziet, zal elke leraar - en ik dus ook - antwoorden dat elke les anders is: je hebt met verschillende leerlingen te maken, verschillende groepen, verschillende omstandigheden. Dit gezegd hebbende, is er bij mij toch wel een bepaald grondpatroon te zien.

Ik begin altijd centraal. Dat kunnen slechts een paar inleidende of aansporende zinnen zijn, maar doorgaans is het méér. Ik koppel dan terug op wat er de vorige les gebeurd is. Of ik doe mijn best, zeker als er iets nieuws op het programma staat, de leerlingen op de een of andere manier nieuwsgierig te maken: ik laat ze iets zien, ik vertel iets, ik prikkel ze tot nadenken of op zijn minst zet ik uiteen waar de les over gaat en wat ze op het eind moeten kennen en kunnen.

Na dit begin doen de leerlingen - alleen of in groepjes - een eerste opdracht, gevolgd door meer opdrachten, onderbroken door wat centrale instructie als er vragen zijn of als de introductie blijkbaar niet helder genoeg was.

Het einde van de les is ook centraal: ik vat in ieder geval nog eens samen wat we gedaan hebben en wat de belangrijkste leerpunten waren.

Huiswerk

Mijn les draait niet - zoals je helaas wel vaak bij leraren ziet - om huiswerk. Ik hanteer een zogenaamde planner en ik hou me daar ook aan. De leerlingen weten dus precies wat er allemaal aan de orde komt, wat ze moeten kennen en kunnen, en wat ze daarvoor

moeten doen. Of ze dat ook doen, dat ga ik niet elke les omstandig controleren. Ik hou er dus ook geen boekhouding van bij. Ik ga er gewoon van uit dat het gebeurt. En de leerlingen weten uit ervaring dat je het meeste kunt leren van mijn lessen, als je het opgegeven werk van de planner ook werkelijk doet.

Deze manier van werken bevalt mij goed. Het is mij gebleken dat je de meeste leerlingen er zo goed bij kunt houden. Natuurlijk zijn er soms wel discussies met leraren op school die een andere werkwijze voorstaan, maar ik hou me graag vast aan een opmerking van een collega: 'Jij zit er niet zo boven op als ik en toch dóen ze bij jou meer dan bij mij.' Waar dat mee te maken heeft? Volgens mij met het geven van verantwoordelijkheid. Ik vind het belangrijk daar werk van te maken.

Dát het werkt, zie ik bijvoorbeeld dezer dagen nog. Nu de examens voor de deur staan, is het zaak de stof goed te herhalen. Ik maak er een schema van en in de les zeg ik simpelweg: 'De mensen die hun werk niet gedaan hebben, gaan achterin zitten en voor zichzelf werken. Met de anderen ga ik nog wat oefenen en de opgegeven stof bespreken.'

De leerlingen motiveren

Ik zie het als een belangrijke taak om leerlingen te motiveren. Ik doe dat in mijn bovenbouwklassen vooral door ze verantwoordelijkheid te geven en ze daar ook op aan te spreken. Dat lukt bij de een beter dan bij de ander. Ik heb in de loop van de tijd ook meer oog gekregen voor de verschillen tussen leerlingen en dus probeer ik in mijn handelen daar rekening mee te houden.

Ik heb ook geleerd dat de motivatie bij leerlingen toeneemt, als je ze positief benadert. Ik beweer niet dat het me altijd lukt, maar ik probeer in ieder geval heel bewust een positieve invalshoek te kiezen. Ik zeg dan bijvoorbeeld niet zo maar dat een proefwerk onvoldoende is, maar dat er op dit en dat punt een duidelijke verbetering is ten opzichte van de vorige keer, dat er een opwaartse lijn in zit. Negatieve dingen benadruk ik liever niet.

Differentiatie

Er zijn altijd twee problemen in een klas: de uitblinkers en de zwakke leerlingen. Ik probeer voor beide problemen oplossingen te bedenken, maar ik denk dat mijn aandacht toch vooral uitgaat naar de zwakkere leerlingen. Zo ga ik, als er zelfstandig in groepjes gewerkt wordt, in ieder geval bij die zwakkere leerlingen langs. Zo maak ik werk van de indeling van die groepjes en probeer ik zwakkere leerlingen te koppelen aan betere, of liever gezegd: aan leerlingen van wie ik weet dat ze bereid zijn goed samen te werken en elkaar te helpen.

Afwisseling

Ik heb lessen van zestig minuten. Dat vind ik wel een mooie tijd, hoewel ik zeventig of tachtig minuten nóg mooier zou vinden. Vroeger hadden we lessen van drie kwartier. Dat vond ik wat kort. Het gevaar ligt dan altijd op de loer dat je als leraar die korte lessen helemaal zelf gaat vullen en dat de leerlingen alleen maar hoeven te consumeren. Ik vroeg de roostermaker dan ook altijd om een blokkur van twee keer drie kwartier.

Een goede, nuttige les is voor mij een volle, afwisselende les: ver-

schillende werkvormen, korte en langere opdrachten, opdrachten uit het boek of ontleend aan de actualiteit, maar ook voldoende tijd voor zelfwerkzaamheid en heldere, klassikale instructie, bespreking, discussie.

Lesvoorbereiding

Ik vind dat een leraar al zijn lessen goed moet voorbereiden. Ik ben daar een half uur tot een uur per les aan kwijt. Maar dat hoort erbij, dat móet, wil je een les geven waar de leerlingen iets aan hebben. Bij studenten, aanstaande leraren, merk ik vaak dat ze daar veel te makkelijk over doen. Als ik dan vraag wat ze voorbereid hebben, hoor ik iets als: 'Nou, ik begin de les met het begin, en dan behandel ik paragraaf x van het boek, en daarna gaan ze zelf aan de slag.' Zoiets. Op die basis komt er natuurlijk geen gedegen les tot stand. Ik zorg er dan ook voor dat die studenten de volgende keren met doordachte en uitgewerkte lesvoorbereidingen komen. Hoe dat moet, dat hebben ze heus wel geleerd op de lerarenopleiding. Maar dat lesvoorbereiding belangrijk is, en dat het echt niet zónder kan, dat moeten ze bij ons, in de praktijk, leren.

Ik heb het idee dat dit soort dingen vroeger vanzelfsprekender waren dan tegenwoordig. Ik althans heb altijd gevonden dat een goede lesvoorbereiding gewoon bij het lesgeven hoort. Ik heb het altijd gênant gevonden, als een les niet goed liep en als dat kwam door onvoldoende voorbereiding van mijn kant. Waarom de hedendaagse student daar makkelijker tegenover staat? Ik zou het niet weten. Andere tijden? Andere prioriteiten? Minder g ne? Minder zelfkritiek? Tijdgebrek? Ik weet het niet. Ik zal het nog eens bij onze studenten aan de orde stellen.

Kennismaken met de klas

Een grondige kennismaking met een nieuwe klas heb ik altijd van groot belang gevonden. Ik trek er op zijn minst de hele eerste les voor uit. Ik sta bij de deur als ze binnenkomen. Ik leg uitgebreid uit wat ik wil. Ik presenteer mijn regels en maak afspraken. Ik verzin manieren om heel snel alle namen te leren. En ik ga die eerste les met ze in gesprek: 'Wat stellen jullie je voor van de lessen dit jaar, van mijn vak, van de gang van zaken?' Ik ga iedereen af, leerling voor leerling. Natuurlijk zijn er leerlingen bij die iets mompelen van: 'Tja dat weet ik ook niet', maar ik vind zo'n gesprek, zo'n rondje langs alle leerlingen toch nuttig. Het legt in ieder geval een basis voor een goede omgang met de leerlingen dat jaar. Ik vertel bij zo'n eerste gesprek natuurlijk ook iets over mezelf: wat voor iemand ik ben, waar ik woon, wat ik naast mijn lessen nog meer doe op school, dat ik parttime werk. Van die dingen.

De regels die ik hanteer, liggen nogal voor de hand, vind ik. Maar ik besteed er wel uitdrukkelijk aandacht aan. Een regel die het bij de leerlingen goed doet, is: als je spiekt, gaan er twee punten af; word je nogmaals betrapt, dan weer twee punten, enzovoort. En de regel die het beste werkt, is de laatste regel die ik zo'n nieuwe klas voorhoud: 'Ik heb je nu verteld wat mijn regels zijn. Die regels moet je vanaf nu dus kennen. Iemand die het komende jaar ooit vraagt wat de regel ook al weer was, die moet trakteren.' Het komt niet vaak voor dat er getrakteerd moet worden. Een enkele keer. Zoals laatst iemand die vroeg waarom bepaalde repetities dubbel telden, terwijl ik dat heel duidelijk de eerste les uitgelegd had. Die moest dus trakteren. Gevulde koeken uit de

kantine worden dat dan meestal.

Investeren in kennismaking met de klas vind ik dus erg belangrijk. Ik doe dat systematisch en in elke klas. Ook in een eindexamenklas die ik de jaren ervóór ook al heb gehad. Het wordt dan een hernieuwde kennismaking. Maar ik vraag dan bijvoorbeeld ook wat ze van het eindexamen verwachten, welk cijfer ze denken te kunnen halen. En ik ga daar dan, leerling voor leerling, serieus op in.

ICT

Af en toe gebruik ik ICT in de klas, maar veel te weinig, daar ben ik me van bewust. Maar ik ben wel bezig me wat meer te oriënteren op bijvoorbeeld blackboard. Er zit dus, tegen het einde van de rit, nog steeds ontwikkeling in. Overigens ben ik aardig vaardig met de computer. De meestgebruikte en voor mij nuttige toepassingen beheers ik. En verder vind ik dat scholen soms de computervaardigheden van leerlingen overschatten. Ik ken leerlingen die niet veel kunnen met Word en helemaal niks met Excel. Ik ken zelfs leerlingen die zelden of nooit emailen.

Op en rond de school

[Het Nederlands onderwijs](#)

[Onderwijsvernieuwingen](#)

[De leerling van tegenwoordig](#)

[Mobieltjes](#)

[Opleidingsschool](#)

[Alle begin is moeilijk](#)

[Kennis delen](#)

Het Nederlands onderwijs

Hoe het gesteld is met ons Nederlands onderwijs? Ik heb, eerlijk gezegd, niet zo heel veel vergelijkingsmateriaal. Dus kan ik geen gedegen antwoord geven op die vraag.

Op grond van mijn Canadese ervaring trek ik de conclusie dat het zo beroerd nog niet is met het Nederlandse onderwijs. Ik heb op die universiteit in Calgary ervaren dat eerste- en tweedejaars studenten scheikunde zich bezighielden met onderwerpen en stof die hier al in het vwo op het programma staan. Kortom, we slaan volgens mij geen slecht figuur.

Onderwijsvernieuwingen

Ik heb in de ongeveer veertig jaar dat ik in het onderwijs zit, aardig wat vernieuwingen meegemaakt. Over het algemeen sta ik daar heel positief tegenover.

Zo gaf ik natuurlijk in het begin, net als iedereen, gewoon klassikaal les: ik stond voor het bord, ik hield orde en ik bracht kennis over. Dat liep over het algemeen gesmeerd. En het ging steeds beter en steeds makkelijker, naarmate je meer ervaring kreeg. En toch, als ik mezelf nú zie: ik geef nog maar weinig, heel weinig klassikaal les en sta ook niet meer de hele les aan het bord kennis over te dragen. Dat is dus een grote verandering. Ik heb me verdiept in vragen als: Wat is leren eigenlijk, hoe leert een leerling, welke invloed heb je daarop als leraar? En ik heb daar consequenties aan verbonden: ik heb oog gekregen voor de verschillende leerstijlen van verschillende leerlingen, ik bied verschillende werkvormen aan, ik geef leerlingen de mogelijkheid keuzes te maken. Dat is voor mij een belangrijke onderwijsvernieuwing geweest. Ik ben er blij mee en sta er helemaal achter.

Ook zaken als de tweede fase, het studiehuis heb ik van harte omarmd. Natuurlijk waren er af en toe organisatorische problemen. Natuurlijk heb ik die vernieuwingen naar mijn eigen hand gezet: ik heb er mijn dingen uit gehaald. Maar ik ben – om bij de leerstijlen van Kolb te blijven – een enthousiaste doener: bij nieuwe dingen denk ik eerst: 'Kom op, leuk, aan de slag.' Pas achteraf komen er dan soms wat kanttekeningen of bedenkingen.

Ik realiseer me dat er kritiek mogelijk is op het studiehuis met zijn zware accent op zelfstandigheid en zelfstandig leren. Heel veel leerlingen kunnen dat niet aan. Sterker: ik denk dat bijna alle leerlingen dat niet kunnen. Maar het is een mooie uitdaging voor leraren dáár dan bewust en doelgericht aan te werken en veel tijd en energie te steken in het begeleiden van leerlingen naar die zelfstandigheid.

De leerling van tegenwoordig

Natuurlijk zijn de leerlingen van nu anders dan dertig jaar geleden. Ze zijn kritischer over de lesstof, over de manier waarop die overgedragen wordt. Ze zijn mondiger, ze zeggen vaker en explicieter wat ze vinden. Maar het is de vraag of dat nu aan die leerlingen ligt, of aan algemene maatschappelijke veranderingen. Ik zie in ieder geval dat leerlingen leerlingen gebleven zijn: ze willen nog steeds leren, ze willen nog steeds snappen hoe het zit. Nee, ik ben er zeker niet somber over, integendeel.

Mobieltjes

Ik vind mobieltjes wel een mooi voorbeeld van hoe de school toch moeite heeft met de maatschappij, de maatschappelijke ontwikkelingen, de hedendaagse leerlingen. Dat vind ik jammer. Meestal verbieden scholen mobieltjes. Punt uit. Terwijl alle leerlingen er een hebben en eraan ook status en zo verbinden. Ik heb dan de neiging na te denken over de vraag wat wij er als school voor nuttigs, voor moois, voor positiefs mee zouden kunnen doen. Ik weet het antwoord ook (nog) niet, maar het houdt me wel bezig. Alleen maar een negatieve benadering (geen mobieltjes in de klas!) vind ik nogal makkelijk en goedkoop.

Opleidingsschool

Er lopen op onze school zo'n vijftien tot twintig studenten rond, van de Utrechtse universitaire lerarenopleiding en van de Hogeschool Utrecht. Die worden hier begeleid door zogenaamde werkplekbegeleiders, leraren van onze school. Ik coördineer en begeleid dat, als docentbegeleider. Ik help dus mijn collega's hier op school bij hun taak als werkplekbegeleider.

Deze intensieve vorm van samenwerken met de lerarenopleidingen is bewust beleid van onze school. Zo'n acht jaar geleden begonnen, klein en een beetje voorzichtig. Ik ben er vanaf het begin bij betrokken geweest en men beschouwt mij wel als de drijvende kracht erachter. Het heeft mij in ieder geval veel tijd, veel energie en veel overtuigingskracht gekost om het zover te krijgen als het nu is. Maar dat was het waard.

In het begin was het dus geen eenvoudige klus: de collega's waren wantrouwend, zagen het allemaal niet meteen zo zitten: 'Wat moeten we met al die studenten hier? Het kost tijd, het leidt af en levert ons weinig op'. Maar zo langzamerhand is iedereen wel overtuigd geraakt van het nut en van de voordelen. Eerlijk gezegd, is die positieve ontwikkeling ook wel een beetje geholpen door het lerarentekort dat ook op onze school voelbaar dreigde te worden.

Waarom ik het van belang vond opleidingsschool te worden en samen te werken met de lerarenopleidingen? Je krijgt er enorm veel impulsen mee van buiten, van de universiteit, van de hoge-

school. Nieuwe kennis komt de school binnen. Studenten nemen nieuwe, andere ideeën mee. Dat zijn allemaal zaken, waarmee een school zijn voordeel kan doen. Dat vond ik, dat vind ik nog. En steeds meer collega's vinden dat, omdat ook hun de voordelen intussen duidelijk geworden zijn.

Zo hadden wij onlangs bijvoorbeeld een soort project met de eersteklassers, waarin ze per domein, bijvoorbeeld Mens & natuur, allerlei leuke, spannende, uitdagende dingen kunnen doen. De hele school bruist dan van allerlei activiteiten die de leerlingen in kleine groepjes doen. Erg leuk en erg nuttig voor die eersteklassers. Maar wij zijn alleen in staat dat op deze manier te organiseren omdat zo'n driekwart van die activiteiten begeleid worden door die studenten bij ons in huis.

Alle begin is moeilijk

Ik heb tegenwoordig dus veel te maken met studenten. Ik zie hun tekortkomingen, ik zie ook hun leerproces. Ik zie dat alle begin moeilijk is. Dat kán ik zien, omdat dat bij mijzelf niet anders was. Ook bij mij ging het in het begin niet van een leien dakje. Ik herinner me levendig dat ik toen een havo3-klas had. Dat soort klassen golden in die tijd als moeilijk, zoals tegenwoordig vaak tweede klassen die naam hebben. Maar het was een klein klasje, zeventien leerlingen. Ik dacht dus: 'Zo'n klasje, dat kán geen probleem zijn.' Maar dat was een zware overschatting, waar ik een jaar lang last van gehad heb. Ordeproblemen, de lessen liepen van geen kant. Ik heb daar wel veel van kunnen leren.

Kennis delen

Je leert als leraar door te doen, door te proberen, door schade en schande vaak. Maar je kunt ook leren door de kunst af te kijken van anderen, door gebruik te maken van de expertise van collega's, vakbroeders. Dat is ook het idee achter de opleidings-school: er is veel kennis en kunde onder leraren, laten we die delen om er samen béter van te worden.